

Nr 94.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara; given Stockholms slott den 30 mars 1915.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Steno Stenberg.

Förslag

till

Lag**om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara.**

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, att inom hela landet eller någon del därav pris å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att vid frivillig försäljning av sådan vara skäligt, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är lika, bestämmas olika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.

Från förordnande, som ovan sägs, må Konungen medgiva de undantag, som kunna prövas skäliga.

2 §.

Vägrar den, som i avsevärd myckenhet innehar någon för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behöfelig vara, för vilken gäller enligt 1 § fastställt högsta pris, att sälja varan till sådant pris, och finnes varans försäljning vara erforderlig för tillgodoseende av behovet av dylik vara, äge Konungens befallningshavande låta för innehavarens räkning och på hans bekostnad sälja varan till det fastställda priset.

Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning, där borgenär såsom pant eller eljest under panträtt innehar vara, som i första stycket

avses, eller har rätt att kvarhålla sådan vara såsom säkerhet för sin fordran; och njute borgenären rätt till betalning ur köpeskillingen.

Konungens befallningshavandes beslut om varas försäljning skall gå i verkställighet, ändå att det överklagas.

3 §.

Är vid krig eller krigsfara vara, som i 1 § sägs, att tillgå endast i så begränsad myckenhet, att genom fri föryttring eller förbrukning av varan kan uppstå betydande svårighet att tillgodose behov av synnerlig vikt, vare innehavare av dylik vara, där den uppenbarligen ej är för honom eller hans hushåll oundgängligen behöflig, pliktig att, om Konungen så förordnar, avstå varan till kronan mot lösen efter fulla värdet.

Sådan lösen skall bestämmas av kommission, varom förmäles i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov, och skall angående sätt och tid för lösens erläggande gälla vad i samma lag stadgas om likvid för fullgjord rekvisition.

4 §.

Den, som, med vetskap därom att för vara gäller enligt 1 § fastställt högsta pris, håller varan till salu för högre pris eller, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, söker vilseleda beträffande sitt innehav av varan eller dennas myckenhet, straffes med böter från och med fem till och med tiotusen kronor.

Lag samma vare, där innehavare av vara, om vars avstående Konungen enligt 3 § förordnat, med vetskap härom söker vid förfrågan, som i första stycket av denna paragraf sägs, vilseleda om sitt innehav av varan eller dennas myckenhet.

Ädömda böter skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

5 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag eller i fråga om användande för det avsedda behovet av vara, som enligt 3 § blivit av kronan inlöst.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1915 och gäller till och med den 29 februari 1916. Av Konungen jämlikt 1 § i lagen den 9 oktober 1914 om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara meddelat förordnande om högsta pris å vara skall fortfarande äga tillämpning, såsom vore förordnandet enligt denna lag meddelat. Dylikt förordnande, som enligt denna lag givits, må ej äga tillämpning längre än till och med den 29 februari 1916. Har samma dag vara, om vars avstående Konungen jämlikt 3 § förordnat, ännu icke blivit av kronan inlöst, skola stadgandena i sistnämnda paragraf fortfarande äga tillämpning i fråga om bestämmande av lösen för varan samt sätt och tid för lösens erläggande. I fråga om sådan, under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i 4 § sägs, skall vad där är stadgat fortfarande gälla.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
tisdagen den 16 mars 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och chefen för jordbruksdepartementet anförde chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot följande.

»En av de författningar, som tillkommit i anledning av de nuvarande utrikespolitiska förhållandena, är lagen den 9 oktober 1914 om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara. Det syfte man med denna lag velat vinna har varit att i två olika hänseenden förebygga eller minska de ekonomiska svårigheter, som kunde befaras uppstå till följd av nämnda förhållanden. Å ena sidan har avsetts att, i den mån tillgång å vissa viktiga förnödenheter finnes inom landet, ställa dem till allmänhetens disposition för skäligt pris. För sådant ändamål har stadgats, att Kungl. Maj:t äger fastställa maximipris å dylika varor och att befintliga förråd av desamma kunna underkastas tvångsförsäljning.

Huvudbestämmelserna härom finnas i lagens 1 och 2 §§. Å andra sidan har man för det fall, att förrådet av någon sådan vara inom landet är så knäppt, att fri föryttring eller förbrukning därav kan äventyra möjligheten att fylla de viktigaste behoven, velat bereda utväg att betrygga förrådets användande på det sätt, som ur det allmännas synpunkt är lämpligast. I detta syfte har i 3 § föreskrivits skyldighet för varans innehavare att efter Kungl. Maj:ts förordnande mot full lösen avstå varan till kronan.

Det förslag till lag i ämnet, som överlämnades till lagrådet för granskning, innehöll motsvarande bestämmelser i båda de angivna riktningarna. De föreslagna stadgandena skulle liksom den sedermera antagna lagen endast kunna tillämpas under krig eller krigsfara, men någon begränsning av lagens giltighet till viss tid föreslogs icke.

Sedan lagrådet avstyrkt bestämmelserna i 3 §, blev denna vid avfattande av propositionen till riksdagen utesluten ur förslaget av den anledning, att i viss mån ändrade förhållanden inträtt i fråga om behovet av nämnda bestämmelser.

Riksdagen fann emellertid skälen för dessa bestämmelsers upptagande i lagen vara synnerligen vägande, och som avgörande betydelse icke ansågs kunna tillmätas den omständigheten, att omedelbart behov av desamma icke syntes då föreligga, införde riksdagen ånyo i förslaget de stadganden, som innefattas i 3 § av förevarande lag. Härjämte vidtog riksdagen sådan ändring av slutbestämmelsen i den föreslagna lagen, att denna förklarades skola gälla allenast till den 1 maj 1915.

Då den för ifrågakvarande lag sålunda bestämda giltighetstiden nu nalkas sitt slut, bör det tagas under överbägande, huruvida sådana bestämmelser som de i lagen innefattade äro behöfliga även efter denna tids utgång. Någon tvekan härom synes icke gärna kunna råda. De förhållanden, som föranlett lagens tillkomst, hava icke undergått någon förändring, på grund varav lagen numera skulle vara mindre erforderlig än förut. Tillämpning av lagens bestämmelser har visserligen icke ägt rum, men fråga därom har förekommit och kan när som helst bliva aktuell. Utan tvivel har också lagen motsvarat de vid dess första behandling uttalade förväntningarna i det avseendet, att den varit till gagn redan genom sin tillvaro, bland annat därigenom att den underlättat vissa under hand träffade överenskommelser om prisreglering.

Om vid den tidpunkt, då den nu gällande lagens giltighetstid utlöper, maximipris å vara är fastställt, skall enligt bestämmelse i lagen maximipriset upphöra att äga tillämpning. Vid förlängning av

lagens giltighetstid torde det emellertid icke finnas någon anledning, varför ett behöfligt och lämpligt maximipris icke skulle kunna fortfa-
ra att gälla, utan att förordnandet om detsamma särskilt förnyas. Det
torde därför böra stadgas, att ett dylikt förordnande skall äga tillämp-
ning, såsom om det vore meddelat enligt den nya lagen.

Med hänsyn till de betänkligheter, som föranledde riksdagen att
antaga lagen endast såsom provisorisk, torde icke böra ifrågasättas
annat, än att viss tid skall stadgas även för lagens fortsatta giltighet.
Denna tid måste emellertid bestämmas så lång att, om ytterligare ut-
sträckning därav visar sig behöflig, förslag härom kan föreläggas nästa
lagtima riksdag. Tidsbegränsningen synes därför lämpligen kunna sättas
vid utgången av februari månad 1916.

I övrigt finner jag icke anledning föreslå någon ändring av lagen.»

Föredragande departementschefen uppläste härefter ett förslag till
lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara, av den
lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar, och hemställde, att för det i
§ 87 regeringsformen omförmälda ändamål lagrådets utlåtande över för-
slaget måtte inhämtas genom utdrag av protokollet.

I denna hemställan instämde statsrådets övriga ledamöter;

och täcktes Hans Maj:t Konungen till densamma
lämna bifall.

Ur protokollet
Israel Myrberg.

Förslag

till

Lag

om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, att inom hela landet eller någon del därav pris å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att vid frivillig försäljning av sådan vara skäligt, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är lika, bestämmas olika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.

Från förordnande, som ovan sägs, må Konungen medgiva de undantag, som kunna prövas skäliga.

2 §.

Vägrar den, som i avsevärd myckenhet innehar någon för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behöfelig vara, för vilken gäller enligt 1 § fastställt högsta pris, att sälja varan till sådant pris, och finnes varans försäljning vara erforderlig för tillgodoseende av behovet av dylik vara, äge Konungens befallningshavande låta för innehavarens räkning och på hans bekostnad sälja varan till det fastställda priset.

Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning, där borgenär såsom pant eller eljest under panträtt innehar vara, som i första stycket

avses, eller har rätt att kvarhålla sådan vara såsom säkerhet för sin fordran; och njute borgenären rätt till betalning ur köpeskillingen.

Konungens befallningshavandes beslut om varas försäljning skall gå i verkställighet, ändå att det överklagas.

3 §.

Är vid krig eller krigsfara vara, som i 1 § sägs, att tillgå endast i så begränsad myckenhet, att genom fri föryttring eller förbrukning av varan kan uppstå betydande svårighet att tillgodose behov av synnerlig vikt, vare innehavare av dylik vara, där den uppenbarligen ej är för honom eller hans hushåll oundgängligen behöflig, pliktig att, om Konungen så förordnar, avstå varan till kronan mot lösen efter fulla värdet.

Sådan lösen skall bestämmas av kommission, varom förmäles i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov, och skall angående sätt och tid för lösens erläggande gälla vad i samma lag stadgas om likvid för fullgjord rekvisition.

4 §.

Den, som, med vetskap därom att för vara gäller enligt 1 § fastställt högsta pris, håller varan till salu för högre pris eller, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, söker vilseleda beträffande sitt innehav av varan eller dennas myckenhet, straffes med böter från och med fem till och med tiotusen kronor.

Lag samma vare, där innehavare av vara, om vars avstående Konungen enligt 3 § förordnat, med vetskap härom söker vid förfrågan, som i första stycket av denna paragraf sägs, vilseleda om sitt innehav av varan eller dennas myckenhet.

Ådömda böter skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

5 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag eller i fråga om användande för det avsedda behovet av vara, som enligt 3 § blivit av kronan inlöst.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1915 och gäller till och med den 29 februari 1916. Av Konungen jämlikt 1 § i lagen den 9 oktober 1914 om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara meddelat förordnande om högsta pris å vara skall fortfarande äga tillämpning, såsom vore förordnandet enligt denna lag meddelat. Dylikt förordnande, som enligt denna lag givits, må ej äga tillämpning längre än till och med den 29 februari 1916. Har samma dag vara, om vars avstående Konungen jämlikt 3 § förordnat, ännu icke blivit av kronan inlöst, skola stadgandena i sistnämnda paragraf fortfarande äga tillämpning i fråga om bestämmande av lösen för varan samt sätt och tid för lösens erläggande. I fråga om sådan, under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i 4 § sägs, skall vad där är stadgat fortfarande gälla.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd tisdagen den
30 mars 1915.*

N ä r v a r a n d e:

Justitieråden BERGMAN,
SJÖGREN,
Regeringsrådet PALMGREN,
Justitierådet DYBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitie-
departementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den
16 mars 1915, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle
för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upp-
rättat förslag till lag om förfogande över vissa varor vid krig eller
krigsfara.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lag-
rådet av byråchefen för lagärenden Herman Falk.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
tisdagen den 30 mars 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern **HAMMARSKJÖLD**,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **WALLENBERG**,
Statsråden **VON SYDOW**,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN.

Tillförordnade chefen för justitiedepartementet statsrådet Stenberg anmälde, efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och chefen för jordbruksdepartementet, lagrådets denna dag avgivna utlåtande över det den 16 innevarande mars till lagrådet remitterade förslaget till lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara; och hemställde föredraganden, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan anmärkning, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlåtas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Erik Ölander.